

SVERIGES
SKOLLEDARFÖRBUND

s.remissvar@regeringskansliet.se

kopia till

s.fs@regeringskansliet.se

Stockholm 2021-09-27

S2021/04102

Remissvar Börja med barnen! En sammanhållen god och nära vård för barn och unga (SOU 2021:34)

Inledning och generella synpunkter.

Utredningen har haft i uppdrag att se hur barn och unga kan få en god och nära vård som är mer sammanhållen, likvärdig och effektiv. Särskilt fokus skulle läggas på primärvårdens aktörer och elevhälsans medicinska insatser.

Enligt Sveriges Skolledarförbund har utredningen haft ett mycket angeläget syfte. Uppföljningar visar att svenska elever i huvudsak mår väldigt bra och är nöjda med sin skolgång. Samtidigt vittnar många av förbundets medlemmar om ett ökat tryck på elevhälsans resurser såväl när det gäller särskilda anpassningar för elever med stora behov på grund av exempelvis NPF-problematik, som mer generella insatser riktade mot att minska stress och psykisk ohälsa. Det är uppenbart för många skolledare att det saknas en heltäckande struktur för att möta vissa av de vårdbehov som barn och unga i skolåldern har.

Utredningen argumenterar väl för ett ökat fokus på tidiga insatser när det gäller barn och ungas hälsa. Precis samma argumentation gäller för satsningar på skolan. Effekterna blir ofta större samtidigt som onödiga kostnader kan undvikas, eftersom problemen riskerar att bli större och mer kostsamma när barnen blir äldre.

Sveriges Skolledarförbund vill framhålla fördelen av den bedömning som utredningen gör gällande definitionen av begreppet barn och unga, där man framför att föreskrifterna bör omfatta personer upp till 21 års ålder. Att komma bort från den brytpunkt i vårdkedjor som 18-årsdagen idag allt för ofta innebär skulle vara av stor betydelse för många elever.

Utredaren bygger, tyvärr, sina förslag på att skolhuvudmännen även fortsättningsvis är vårdgivare genom att de ska ansvara för elevhälsans medicinska insatser. Inom utredningens ram så har frågan om att flytta ansvaret för de medicinska delarna till huvudmannen för hälso- och sjukvård prövats men avfärdats. Sveriges Skolledarförbund beklagar detta och menar att utredarens

argument för att behålla dagens ansvarsuppdelning är svaga. Förbundet hade välkomnat en mer förutsättningslös prövning.

I sitt remissvar kommenterar förbundet de delar av utredningens förslag som har påverkan på skolans organisation och utbildningens kvalitet och rektors möjligheter att fullfölja sitt uppdrag.

Utredarens förslag och bedömningar

Förslag 6.3.1 *Utredningen föreslår att ett nationellt hälsovårdsprogram för hälsofrämjande och förebyggande insatser riktade till barn och unga under hela uppväxttiden tas fram. Regeringen bör ge Socialstyrelsen i uppdrag att utforma programmet i nära samarbete med Folkhälsomyndigheten, Statens skolverk och Specialpedagogiska skolmyndigheten. Huvudmän för hälso- och sjukvård och skola, SKR, myndigheter och professions- och patient- och närståendeorganisationer ska vara delaktiga vid utformningen av programmet.*

Sveriges Skolledarförbund ser behovet av ett hälsovårdsprogram som tar ett helhetsgrepp om barns och ungas hälsa, utveckling och välmående under hela uppväxttiden. Förbundet bedömer att det skulle kunna innebära klara förbättringar för många barn och ungas situation, inte minst i områden med lägre socioekonomisk status. Särskilt positivt ser förbundet på förslagen om att programmet ska innefatta föräldraskapsstöd. Detta har potential att förbättra förutsättningarna för lärandet för en stor grupp elever.

Sveriges Skolledarförbund förutsätter att ansvaret för att såväl planera för som genomföra insatser inom programmet i huvudsak blir en uppgift för huvudmännen för hälso- och sjukvården. De många goda ambitioner och initiativ som kommer fram idag med syfte att förbättra hälsa och välmående har ingen självklar mottagare varför lösningen ofta blir att vända sig mot skolorganisationen för implementering. Rektorer och lärare har många gånger lyft problematiken med att ge skolan uppgifter som går utöver det nationella läroplansuppdraget med den huvudsakliga motiveringen att det endast är via skolan som man når barn och unga. Ju fler uppgifter som läggs på skolan desto större risk att fokus förskjuts från lärande till annat. Detta ligger inte i barn och ungas intresse.

Sveriges Skolledarförbund bifaller förslaget med angivna förbehåll.

SVERIGES
SKOLLEDARFÖRBUND

Förslag 6.4.1 *Det ska i ett andra stycke i 7 kap. 7 § hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) regleras att regionen, i planeringen och utvecklingen av hälso- och sjukvården till barn och unga, särskilt ska samverka med huvudmän inom skolväsendet.*

Sveriges Skolledarförbund delar utredarens bedömning att svårigheter att hitta väl fungerande former för samverkan kan utgöra hinder för en bättre sammanhållen verksamhet. Effekterna av bristande samverkan blir inte sällan att uppgiften landar tungt på familjen.

Samtidigt har vissa av förbundets medlemmar negativa erfarenheter av kontakter som tagits under rubriken samverkan men där kommunikationen snarast varit att betrakta som försök till ordergivning. Samverkan med andra huvudmän tenderar bli en oerhört tidskrävande arbetsuppgift som går utöver rektors huvuduppdrag som ledare för pedagogisk verksamhet.

Förslaget innebär, enligt utredaren, ett förtydligande av regionens ansvar att samverka med huvudmän inom skolväsendet. Sett ur den synvinkeln är det svårt för Sveriges Skolledarförbund att vara emot förslaget. Förbundet uppmanar dock regeringen att, om man väljer att genomföra förordningsändringen, följa upp effekterna för att säkerställa att följderna inte blir andra än de avsedda.

Bedömning 6.6 *Socialstyrelsen bör i samråd med Statens skolverk få i uppdrag att utforma en särskild vägledning om skolhuvudmäns och rektorers ansvar i fråga om hälso- och sjukvård. I vägledningen bör ingå tydlig information om vad bestämmelsen om fast vårdkontakt innebär för skolverksamheterna.*

Utredningen konstaterar att det förekommer brister när det gäller vårdgivaransvaret i skolverksamheten när det gäller till exempel det systematiska patientsäkerhetsarbetet. Kunskapen om hälso- och sjukvårdslagstiftningen är i vissa fall otillräcklig och skolhuvudmännens skyldigheter i egenskap av vårdgivare utförs inte alltid i enlighet med gällande regelverk.

En rektors ansvarsområde är mycket brett och spänner över ett stort antal lagstiftningsområden. Möjligheten för en enskild befattningshavare att ha detaljkunskap om så pass många olika komplicerade lagstiftningsområden är begränsad. Sveriges Skolledarförbund föreslog för utredaren att problematiken i stället skulle lösas så att ansvaret för elevhälsans medicinska insatser överfördes till huvudmannen för hälso- och sjukvården. En sådan förändring skulle ge en högre patientsäkerhet än den nuvarande.

SVERIGES
SKOLLEDARFÖRBUND

Bedömning 6.7.1 *Utredningen bedömer att hälso- och sjukvården behöver ha ett bredare förhållningssätt till psykisk hälsa samt initiera och aktivt delta i breda hälsofrämjande insatser och tvärsektoriell samverkan för att främja psykisk hälsa. Huvudmän inom skolväsendet bör i större utsträckning än i dag genomföra universella och riktade insatser till barn och unga för att främja psykisk hälsa och förebygga ohälsa. Insatserna bör bygga på evidens och beprövad erfarenhet.*

Sveriges Skolledarförbundet ser positivt på att hälso- och sjukvården anlägger ett bredare perspektiv på frågor om psykisk hälsa. Förbundet anser dock inte att landets skolhuvudmän har resurser, kapacitet eller kompetens att bredda sitt ansvar i generella hälsofrågor. En sådan fokusförskjutning riskerar att medföra negativa konsekvenser för måluppfyllelsen gentemot kunskapsmålen.

Utredningen bedömer ett nationellt hälsovårdsprogram, med skärpt fokus på psykisk hälsa, som erbjuds av en sammanhållen barn- och ungdomshälsovård är en central förutsättning för att främja hälsa, förebygga psykisk ohälsa samt erbjuda fördjupade insatser i samverkan med övrig vård och omsorg. I det nationella hälsovårdsprogrammet ska föräldraskapsstöd vara en naturlig del. Det är särskilt viktigt med föräldraskapsstöd för att främja hälsa och förebygga psykisk ohälsa hos barn och unga.

Sveriges Skolledarförbundet delar utredningens bedömning och ser särskilt att insatser för ökat föräldraskapsstöd är mycket värdefulla även för att barn och ungdomar ska nå målen för sin utbildning.

Utredningen bedömer att förslaget om att det ska synliggöras i primärvårdens grunduppdrag att primärvården svarar för hälso- och sjukvård avseende både fysiska och psykiska vårdbehov, som lagts fram i betänkandet God och nära vård – Rätt stöd till psykisk hälsa (SOU 2021:6) bör genomföras. Regionerna behöver uppnå nationell konsensus om vilka psykiska vårdbehov hos barn och unga som primärvården ska ansvara för. Regionerna behöver integrera första linjeverksamheter för barn och ungas psykiska hälsa i primärvårdsuppdraget.

Sveriges Skolledarförbundet delar utredningens bedömning och ser att en sådan förändring är nödvändig. Särskilt viktigt är att detta skulle minska de problematiska övergångarna från hälso- och sjukvård för barn till vuxna som drabbar många ungdomar i gymnasieskolan och får negativa effekter för studieresultaten.

Utredningen gör bedömningen att ett samlat huvudmannaskap för primärvårdens aktörer och elevhälsans medicinska insatser i dag inte är lämpligt. Elevhälsans medicinska insatser ska därför fortsatt vara skolhuvudmannens ansvar.

Sveriges Skolledarförbund har en helt annan uppfattning än den utredningen landat i och menar att argumenten för att behålla dagens organisation inte är relevanta.

Utredningen menar att det finns en risk att tillgången till elevhälsans medicinska insatser kan komma att försämrats på grund av att regionen inte prioriterar sådana insatser. Det är svårt att förstå hur en skolhuvudman kan lyckas prioritera medicinska insatser om en huvudman för hälso- och sjukvård inte klarar av det. Prioriteringar är en ledningsfråga och kan inte vara ett argument för att behålla ett ålderdomligt och mindre effektivt system.

Utredaren framhåller att en förändring riskerar att skapa ny gränsdragningsproblematik mellan elevhälsans olika verksamhetsgrenar. Det skulle innebära att skolhuvudmannen ansvarar för tre av verksamhetsgrenarna och regionen för den fjärde verksamhetsgrenen. En sådan förändring skulle medföra praktiska och organisatoriska utmaningar för ledningen och styrningen av den samlade elevhälsan och arbetet i elevhälsoteamet, enligt utredningen.

Sveriges Skolledarförbund ser inte heller att detta argument är relevant. Gränsdragningar finns redan idag och problemen kommer sannolikt att minska, inte öka om de medicinska insatserna flyttas till huvudmannen för hälso- och sjukvård. En renodling av det medicinska ansvaret till en huvudman bör rimligtvis åtföljas av ett förändrat uppdrag för elevhälsan vilket sannolikt skulle minska risken för gränsdragningsproblematik. Utredningens oro för detta är överdriven, enligt Sveriges Skolledarförbund.

Med vänlig hälsning

Sveriges Skolledarförbund

Matz Nilsson
Förbundsordförande